

Crònica del seminari

Núria Abad
Joan Lladonet

Durant els dies 11, 12 i 13 de novembre de 2009, es va celebrar aquest Seminari sobre *Cooperació en temps de crisi* a l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de l'STEI-i, amb la participació de més de 80 persones inscrites, i una mitjana de 50 assistents

a cada sessió. Aquest Seminari va ser organitzat per l'STEI-i, amb la col·laboració de l'Agència de Cooperació Internacional del Govern de les Illes Balears, la conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració, Ensenyants Solidaris i l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics, dirigit pel Sr. Pere Polo, director de l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics de l'STEI-i i coordinat pel Sr. Juan Rodríguez Recio, director de Projectes de Cooperació de l'STEI-i.

El dimecres, dia 11, a les 17 hores es va presentar el Seminari, a càrrec de la Sra. Catalina Vanrell, membre de l'STEI-i i va donar la paraula al Sr. Pere Polo, que va fer un recordatori dels seminaris dels anys anteriors i va explicar que enguany es volia analitzar fins a quin punt la crisi afectava la cooperació. Va excusar l'absència del Sr. David Abril i va dir que en el Seminari no hi participava cap dona com a ponent, ja que la Sra. Rosalina Tuyuc, de Guatemala, que hi estava convidada, no hi podria assistir. Va afirmar que pareixia que de part del Govern es volia rebaixar molt l'ajuda, que podria arribar fins al 50%, encara que David Abril, a Eivissa, havia dit que seria menys. Però, també va afirmar que la crisi no era solament econòmica, sinó que també hi havia crisi de valors democràtics. Va acabar explicant el programa previst i els ponents que hi intervindrien.

“Segons el capitalisme les inversions han de produir beneficis, si no se’n produeixen el sistema no funciona.”

A continuació, el Sr. Biel Caldentey, secretari general de l'STEI-i, va dir que a les paraules de Pere Polo no hi podia afegir gaires coses, que ell ja havia assistit al

mateix Seminari que s'acabava de celebrar a Eivissa, però va afirmar que la crisi era un parany i que nosaltres som víctimes conformistes. Que la gent del Sud no se n'ha sortit mai de la crisi, perquè no han conegut l'estat del benestar d'Occident. Que no hem de tenir por de parlar de política i que s'havia de combatre l'intent de voler despolititzar-ho tot. I així va quedar inaugurat oficialment el Seminari.

A les 17.30 hores, la Sra. Catalina Vanrell va presentar el Sr. Josep Manel Busqueta, membre del Seminari d'Economia Crítica Taifa, va dir que era economista i que s'havia especialitzat en desenvolupament econòmic i comerç internacional i que havia treballat molt sobre Bolívia. Josep Manel Busqueta es va disposar a explicar la seva ponència *Crisi econòmica i financera. Causes i conseqüències*. Va agrair a l'STEI-i que l'haguessin convidat i la presència dels assistents. Va començar aclarint el seu concepte de crisi. Segons el capitalisme les inversions han de produir beneficis, si no se'n produeixen el sistema no funciona. Satisfer les necessitats de les persones no és cap objectiu del capitalisme. Qualsevol procés capitalista ha de transformar els productes, mercaderies, etc. en diners. Si no hi ha rendiment no hi haurà inversió. Quan els productes: cases, cotxes, mercaderies en general, no es compren, això té conseqüències, i aquestes conseqüències provoquen la crisi. S'ha dit que la crisi l'havien provocada els financers, els banquers i la seva avarícia, quan a les facultats d'economia s'explicava que l'avarícia dels empresaris

produiria l'estat del benestar. El model té moltes contradiccions, ja que el que és bo per a un capitalista sol ser dolent per al sistema en general. Una de les causes de la crisi es remunta als anys 70 i és la globalització que comença a expandir horitzontalment les fàbriques que es duïen als llocs on els salaris eren més baixos.

Després va parlar de reptes globals com el canvi climàtic, les migracions, les guerres i el terrorisme, etc. Va afirmar que cada any es crema l'equivalent a 400 anys de feina fotosintètica de les plantes, extraient el carboni de l'atmosfera i generant dipòsits de carbó, petroli i gas. Hi ha un escalfament global molt més accelerat del previst. A final del segle XXI la temperatura mitjana pot haver pujat 6,4°. Les grans potències es reuneixen i no fan quasi res per solucionar el problema. El turisme mateix i els seus desplaçaments és el responsable d'un 14% de les emissions. I Kyoto només va preveure una reducció d'un 5%. Els països del Nord són els responsables i els del Sud els grans perjudicats, com sempre. L'Estat espanyol podia pujar les seves emissions entre 1997 i 2007 en un 15% i ho ha fet en un 52%, mentre que les Illes Balears ho han fet en un 76%. Després va explicar que les Illes som una superpotència turística planetària i va fer menció dels hotels que empresaris mallorquins tenen a tot el món, i la contaminació que tot això comporta, quan aquests empresaris són presentats i homenatjats davant la societat com a persones d'honor. Va acabar la seva explicació i no va quedar temps per fer debat.

A continuació la Sra. Catalina Vanrell va presentar el Sr. Miquel Ortega, professor i investigador de la Universitat Autònoma de Barcelona, que havia d'exposar la ponència *La crisi alimentària i energètica*. Ortega va començar parlant dels reptes de l'alimentació, el primer dels quals es referia als consumidors: moltes persones del món no tenen accés a l'aliment i presenten desnutrició, uns altres consumeixen gran quantitat d'aliments i obtenen sobrepès, que desemboca en el problema de l'obesitat, també es va referir als aspectes sanitaris i a la qualitat de l'alimentació. El segon repte es refereix als productors, molts dels quals abandonen les petites i mitjanes produccions, hi ha problemes per accedir als recursos bàsics per a la producció i és necessari un major desenvolupament rural. El tercer repte és el medi ambient que es va deteriorant, va fer referència a la biodiversitat, a la fertilitat de la terra, a la pressió sobre l'aigua escassa, al canvi climàtic i a l'excés de consum de petroli. El quart repte el va referir als nous actors i actors reforçats: les empreses energètiques, els inversors financers, la indústria química i la bioquímica i la concentració en alguns punts de la cadena alimentària.

“Que s’havia d’evitar la dependència energètica del petroli i de les seves conseqüències...”

En segon lloc va parlar del consum, de la concentració de la cadena alimentària en poques empreses, de la pujada dels preus en el mercat internacional durant el bienni 2008-2009, dels conflictes generats, com és la crisi en una majoria de països i també va parlar de les causes: el clima poc favorable i les males collites; els agrocombustibles, que substitueixen els cultius dels productes bàsics; la pujada del preu del petroli; l'especulació de matèries primeres; la depreciació del dòlar; el canvi del rol de Xina en el mercat internacional; l'increment de la població mundial i el canvi d'hàbits; la disminució de polítiques de regulació de preus i estocs i la retirada d'incentius a la producció a Europa i als Estats Units. D'entre les propostes per afrontar els reptes va parlar de la solució clàssica dels darrers 30 anys: que augmentàs la industrialització tecnològica de l'agricultura, que disminuís la intervenció pública, que hi hagués més comerç internacional i que es creassin xarxes d'ajut humanitari durant les crisis més greus.

Va explicar que els termes clau eren: l'accés als recursos, el model de producció agroecològic, el comerç i la transformació d'aliments, el consum d'aliments i el dret a l'alimentació, les polítiques agrícoles i l'organització d'agricultors, la prioritització dels mercats locals i la producció d'aliments adequats a les necessitats de la zona. Que s'havia d'evitar la dependència energètica del petroli i de les seves conseqüències i s'havia d'augmentar la producció agrària. I es va passar a fer un debat en el qual hi va haver unes quantes intervencions sobre els temes explicats.

Seguidament també va ser la Sra. Catalina Vanrell la que va presentar el Sr. Rafael Gentili, diputat argentí, que va explicar la ponència *Empreses transnacionals a Amèrica Llatina*. Gentili va definir les transnacionals com a societats creades en un país d'acord amb la seva legislació i que s'implantaven en altres països mitjançant filials i d'acord amb les lleis d'aquests altres països. Va explicar els diferents tipus de transnacionals. Després va exposar mitjançant quadres de dades, gràfics de barres i circulars els fluxos de la inversió estrangera directa en els diferents estats del món. Un quadre detallava les 25 transnacionals més importants del món.

L'Estat espanyol hi tenia Telefònica en el lloc onzè i després va presentar un gràfic comparatiu de les inversions estrangeres i les nacionals públiques i privades.

La segona part de la ponència es referia a les transnacionals d'Amèrica Llatina. Va començar amb dades per saber on arribava la inversió estrangera directa en el món i després es va referir a Amèrica Llatina i el Carib, ho va fer per països i territoris receptors, i més gràfics sobre la distribució sectorial de les vendes de les majors empreses transnacionals. Després va mostrar gràfics de les seixanta majors ET segons les vendes de 2007 i l'Estat espanyol hi tenia col·locada Telefònica en primer lloc, Repsol en el setè i Endesa en el setzè. També va mostrar un gràfic dels ingressos nets d'inversió estrangera i el PIB dels diferents països llatinoamericans. Després va mostrar les diferents ET d'Amèrica Llatina i les seves inversions a l'estranger. A continuació es va referir a les ET dels països en desenvolupament.

En una tercera part es va referir a les transnacionals a Argentina, les 200 més importants i les seves vendes reflectides en el PIB. Va parlar de les empreses segons si eren estatals o estrangeres, la producció segons la seva activitat (comparava la producció del 1997 i del 2007), segons si eren productores de béns o de serveis, va detallar també les 20 primeres empreses argentines segons les vendes i segons l'activitat, i també es va referir a grups estrangers nous amb estratègies d'expansió.

Va fer una menció especial de les empreses mineres, de les quals va mostrar mapes i fotos. Va continuar un debat sobre el tema, que havia estat tot sobre explicació de dades, quadres i gràfics.

El dijous, 12, a les 17 hores, la Sra. M. Antònia Font, secretària d'Ensenyament públic de l'STEI-i va presentar el Sr. Hugo Yaski, secretari general de la Central dels Treballadors Argentins (CTA) i president de la Internacional de l'Educació a Amèrica Llatina, que va exposar la ponència *Iniciatives de cooperació Sud - Sud*.

Hugo Yaski va explicar que existien dos tipus de governs a Llatinoamèrica, un format pels països que tenen adscripció total a la idea del lliure comerç (Mèxic, Perú, Colòmbia) i que es caracteritzen per un major grau de penetració del neoliberalisme, una bona relació amb els Estats Units i en els quals l'Estat juga un paper secundari i el poder està en el sector empresarial i l'altre tipus de govern format pels països, els governs dels quals tendeixen cap a un major control del mercat i del comerç (Bolívia, Veneçuela, Equador, etc.) i que es caracteritzen per concedir millores socials a les capes més desprotegides, la seva relació amb els EUA no destaca per damunt de cap altra i el poder es troba en els sectors de l'esquerra. Va dir que per possibilitar la cooperació Sud - Sud existia ALBA (Aliança Bolivariana dels Pobles per a Nostra Amèrica - Tractat de Comerç dels Pobles) per poder construir estratègicament un projecte que permeti un marc d'integració econòmica

i social. I que tenien com a obstacle les tendències cap a un món unipolar entorn d'Amèrica, la corrupció que envaeix molts de governs i els que els envolten i una orgia de privatitzacions. Contra tot això s'haurà de lluitar per aconseguir una vertadera cooperació, que és totalment necessària. I aquí va acabar la seva intervenció i va començar el debat que va tenir moltes intervencions.

“...l'únic mètode per sortir-ne era l'abaratiment del capital mitjançant els descobriments, l'esforç del govern i l'avanç tecnològic.”

Acte seguit, la Sra. M. Antònia Font va presentar el Sr. Juan Rodríguez Recio, coordinador de Projectes de Cooperació d'Ensenyants Solidaris, que va dissertar sobre el tema *Les altres crisis*. Juan Rodríguez va dir que les crisis s'havien anat produint d'una manera cíclica sempre i que l'únic mètode per sortir-ne era l'abaratiment del capital mitjançant els descobriments, l'esforç del govern i l'avanç tecnològic. Va explicar que el sistema físic, energètic i material ha estat el responsable de la pujada espectacular de l'actual sistema industrial i que el sistema econòmic capitalista funciona amb les seves pròpies regles, que no tenen res a veure amb el que havia dit anteriorment i el sistema monetari ha de continuar creixent pel sistema de l'interès compost. Va insistir en el fet que el nostre principal problema era la dependència del petroli i la possibilitat del seu esgotament i que no estàvem preparats per sobreviure sense l'or líquid. Que els principals efectes de la crisi es produïen en els països en desenvolupament i que augmentava la pobresa i la fam d'una manera exponencial i el deute extern, que era totalment injust. Va afirmar que el fet de no alliberar-los d'aquest deute era immoral. Va dir que la societat de masses i de consumidors havia produït una greu comunicació que havia desembocat en una crisi de valors i d'identitat. Que la globalització no havia aconseguit el desenvolupa-

ment, ja que el PIB i l'IDH eren dos indicadors que conduïen a l'engany sistemàtic. Que hi havia realment una greu crisi del model actual de cooperació i que realment sempre havien estat els països del Sud els que havien ajudat els del Nord.

Va parlar del consum, de la publicitat i del crèdit com a responsables directes de la crisi i va reclamar una revisió crítica de la cooperació internacional, ja que aquesta s'havia de dur a terme com a redistribució, responsabilitat i obligació. Per acabar va parlar de diferents crisis que enumeram: del model de civilització industrial, de valors, del model d'estat, dels drets humans, dels processos migratoris i creixement humà desigual, de l'educació, de l'alimentació i del camp, del petroli, de l'energia nuclear, de les identitats culturals, dels sistemes de protecció social, dels models

de sistemes sanitaris, dels productes farmacèutics, dels models humans de ciutat i urbanístics, dels models de comunicació, dels models de participació ciutadana (polítiques partidistes, plataformes, etc.). A aquesta intervenció va seguir un debat sobre el tema que va ser molt interessant.

El divendres, 13, a les 17 hores, la Sra. Aixa Tobaruela, cooperant de l'STEI-i, va presentar el Sr. Joan Buades Beltran, expert en turisme i medi ambient, que havia d'exposar el tema *La crisi mediambiental. Impacte de les empreses turístiques*

balears al Sud. Va dir que és professor de secundària a Eivissa i membre d'Albasud que treballa a Managua, en turisme sostenible. Que és membre del grup d'investigació de Ciències de la Terra de la UIB, que va ser diputat i que ha escrit llibres i articles sobre turisme, medi ambient i colonització turística.

Joan Buades va agrair a l'STEI-i que l'haguessin convidat i va dir que parlaria sobre el tema que el planeta s'està acabant i sobre les empreses turístiques d'aquí en els països del Sud. Va parlar de la bomba P, ja que la població no para de créixer des del segle XIX i que durant el segle XX es va quadruplicar, majoritàriament a Àsia i Àfrica i això suposa desaparèixer el nombre de consumidors. En segon lloc va parlar del repte que suposa una economia sense fre, ja que des de 1820 l'economia s'ha multiplicat per 42 i només ens en beneficiem un 28% de la població, ja que quasi 3.000 milions de persones han de passar amb dos dòlars al dia. Nosaltres venem sense barreres als països del Sud, mentre ells no poden accedir als nostres mercats. Va explicar que el món està governat per les transnacionals i no pels polítics i que 70.000 empreses controlen tot el que es produeix, això és el que s'anomena turbocapitalisme. Des que s'ha produït l'actual saqueig, que anomenen crisi, s'ha tibat entre 30 i 80 vegades el que costaria complir els Objectius del Mil·lenni. Segueix explicant les causes de la crisi actual: la globalització financera i la producció de la bombolla corresponent, la fi de la paritat de l'or i el dòlar, els mercats de futurs, és a dir,

fer transaccions sobre béns que no existeixen. També va parlar que la dinàmica financera a vegades ha sobrepassat 50 vegades el PIB. Va explicar també la sobrevaloració de la borsa i les seves conseqüències, o la producció desbocada de la construcció, els crèdits, l'excés d'oferta, l'especulació, i el fre de la demanda davant la pujada insostenible, les hipoteques que no es poden pagar, etc. I entre les conseqüències de la crisi va destacar: la caiguda d'empreses financeres, la impossibilitat d'operar, el fre de l'activitat econòmica, la concentració d'empreses i capitals, el col·lapse del comerç internacional, el PIB s'estavella, la capitalització baixa, atur, recessió salarial, flexibilitat laboral i precarietat, increment de la desigualtat i la pobresa, manca de recursos per a l'estat del benestar. Si ens volem enfrontar a la crisi, ens haurem d'enfrontar al capitalisme.

“...la bona relació amb la dictadura de Franco i els hotels que tenen avui en dia a tot el món, aconseguint medalles i evadint impostos.”

Després va començar a parlar de la globalització i el turisme i de les dècades dels 70, dels 80 i de la dels 90, que va ser la dècada daurada, que va coincidir amb l'entrada d'inversors japonesos, àrabs i

europaus, amb la revolució tecnològica i internet i amb la liberalització del sector aeri. És l'època en què l'hostaleria es va convertir en un imant per al turbocapitalisme. És l'època del gran desenvolupament de les línies aèries, el turisme, les immobiliàries, les finances i les telecomunicacions. Va explicar que entre les 60 primeres companyies del món, n'hi havia 8 de l'Estat espanyol i cinc eren de les Illes Balears. I aquestes per aconseguir més beneficis han deslocalitzat els negocis a qualsevol part del món. Va anar parlant dels hotels i dels beneficis de SOL MELIÀ, de RIU, de TUI, de MATUTES, etc. Va detallar la gran inversió que s'ha fet a la República Dominicana, sense que hagi suposat un augment del nivell de vida de la població. I quan han fet alguna obra important ha estat per separar la població turística de la nadiua. Va seguir desgranant les inversions i riquesa de Sol Melià al Carib, Brasil, Marroc i després va explicar amb tota casta de detalls l'evolució de l'empresa Barceló, la bona relació amb la dictadura de Franco i els hotels que tenen avui en dia a tot el món, aconseguint medalles i evadint impostos. Va ser un bombardeig constant de dades i d'imatges significatives. Si es vol ampliar la informació es recomana la lectura del seu llibre *Do not disturb Barceló*, publicat enguany. No hi va haver torn de preguntes, sinó una estona de descans.

Seguidament, el Sr. Biel Caldentey va presentar el Sr. Marcos Roitman que exposaria la ponència *Respostes des del Sud: la nova esquerra a Amèrica Llatina*. Va dir que havia nascut a Santiago de Xile el 1955, que era doctor en Ciències Polítiques a la Universitat Complutense de Madrid, del Comitè d'ATTAC, articulista d'un diari mexicà d'esquerres, director de la càtedra d'Amèrica, expert compromès, autor de llibres sobre el tema de la democràcia i l'esquerra, etc.

“Va considerar que Brasil no era d'esquerres i Xile tampoc, ja que la crisi sempre recau sobre les classes treballadores.”

Marcos Roitman va agrair a l'STEI-i que l'haguessin convidat al Seminari i va manifestar que ell havia fet una excepció pel grau de compromís del sindicat, ja que no sol acceptar invitacions a participar en actes d'aquest tipus en temps de classes. Va començar fent tres consideracions prèvies, tres postulats bàsics:

- Enunciar un problema no significar estar-hi d'acord.
- No es pot confondre la crítica amb l'argument.
- No es pot demanar la lluna en un cove.

Va explicar els postulats amb exemples i al llarg de l'explicació els anava utilitzant. Va dir que eren consideracions bàsiques en el debat teòric, que era polític, que la teoria és molt important i que el neoliberalisme se n'ha encarregat de desqualificar-la, però la teoria és molt important perquè configura una praxis. L'esquerra necessita la teoria i la dreta ha intentat i quasi ha aconseguit desarticular-la. Va passar a fer un repàs històric de diferents països d'Amèrica Llatina, dels diferents cops d'estat i dels governs que han tengut. Va assenyalar que tots els cops d'estat sempre es feien amb l'aliança de les classes dominants amb l'exèrcit. Va parlar dels casos de Xile, Argentina, Bolívia, Brasil, Veneçuela, Paraguai, Colòmbia, Panamà, El Salvador, Nicaragua, Cuba, Mèxic, etc. Va dir que la dictadura de Xile va suposar la refundació de l'ordre i que va ser el primer laboratori del neoliberalisme. Va suposar la despolitització de la

política, va aparèixer la política de gestió, qualsevol ho podia fer. El mercat es va fer amo i senyor de totes les coses i es va anar desarticulant l'esquerra. Fins que va arribar un punt d'inflexió quan va triomfar la revolució sandinista a Nicaragua. És el moment en què des dels EUA es dona suport a les dictadures perquè no arribàs el comunisme a Llatinoamèrica. Apareix amb Ronald Reagan el concepte de guerra de baixa intensitat, és donen doblers a la contra de Nicaragua per lluitar contra el sandinistes. Amb la invasió de Panamà semblava que no hi havia possibilitats per a l'esquerra a Amèrica Llatina. Després va caure el mur de Berlín i els règims de l'anomenat socialisme real dels països de l'est d'Europa, i ja no feien tanta falta les dictadures. És el moment en què es desqualificava la vella esquerra anticapitalista. Va seguir parlant de l'evolució política dels diferents països. Va parlar d'un altre punt d'inflexió, el 1994, amb la revolució "zapatista" i és quan comença el desenvolupament indígena a Llatinoamèrica i arriba la necessitat de definir una nova esquerra. En els països que es va fer un gir cap a l'esquerra, el punt de partida és la identitat. Segons el conferenciant aquests països són: Bolívia, Equador i Veneçuela, que es poden considerar d'esquerres perquè es defineixen com a anticapitalistes. El socialisme neix com un procés d'humanització. Els tres països citats i Cuba són els únics països d'esquerres. Va considerar que Brasil no era d'esquerres i Xile tampoc, ja que la crisi sempre recau sobre les classes treballadores. Occident, en canvi, acusa els dirigents d'aquests països de populistes, indigenistes i neoestalinistes.

Sorgeixen els antisistema i enemics de la globalització que són acusats de frustrats, antioccidentals i descendents dels fracassats del maig del 68.

S'estan elaborant documents per entitats com la FAES contra l'avanç de l'esquerra i s'estan enviant milions cap a Amèrica Llatina per reconstruir una nova dreta. No existeix gir cap a l'esquerra, sinó que els països que ho han fet són atacats des d'Occident per totes bandes. Va acabar la seva intervenció i es va iniciar el debat. Biel Caldentey va intervenir per qüestionar, discussió que ja havia tengut amb el conferenciant a Eivissa o com a amic, el fet que el conferenciant no posàs com a d'esquerra el govern d'Uruguai i de centre esquerra el de Brasil, perquè hi ha hagut molts avanços socials en aquests països i que si no fan més és pels problemes de representació electoral. Roitman va afirmar que són polítics de gestió i per això poden gestionar socialment. Varen seguir altres intervencions demanant pel govern d'altres països llatinoamericans, mentre que el ponent va defensar el seu model d'esquerra. Va dir que l'esquerra ha de defensar un projecte ètic, que la democràcia ha de ser una pràctica, que s'ha de manar obeint, i que sense manar obeint no hi ha democràcia. Per això no tots som demòcrates, per això la dreta no vol "Educació per a la ciutadania". Va acabar afirmant que si no hi ha ètica no hi ha esquerra. Seguidament, Biel Caldentey va donar per acabat el Seminari i va expressar la voluntat de l'STEI i de continuar amb aquests debats d'idees i projectes per impulsar actuacions per a un altre món possible i necessari davant la globalització neoliberal. □

